

Vyhodnocení realizačního projektu záchranného programu hnědáška osikového (*Euphydryas maturna*) v ČR v roce 2020

V následujícím textu jsou uvedeny aktivity (kurzívou), které byly naplánovány k realizaci v roce 2020 a způsob jejich realizace. Číslování jednotlivých kapitol respektuje členění textu záchranného programu (ZP). Koordinátorem ZP pro hnědáška osikového byl v roce 2020 Mgr. Václav John, na realizaci ZP dále zajišťovali Ing. Jaroslav Pipek (RP Střední Čechy), Mgr. Irena Formanová (RP SCHKO Kokořínsko) a Ing. Klára Herzogová (RP SCHKO Poodří). Na realizaci opatření se podíleli jednak vlastníci lokality (firma Kinský dal Borgo a. s.), či jimi najaté subjekty, dále také Společnost na ochranu motýlů (realizace monitoringu) a Miloš Andres (realizace záchranného chovu).

3.1 Péče o biotop

3.1.1 Prvotní lesnické zásahy na lokalitách výskytu druhu a

3.1.2 Opatření střednědobá - do konce platnosti následujícího LHP (do roku 2025)

V roce 2020 jsou v PR Dománovický les plánovány dílčí zásahy v rámci realizace Dohody o péči o pozemky v PR a EVL Dománovický les (viz níže). Konkrétně jsou plánovány prostřihávky s ponecháním jasanu, ptačího zobu a krušiny v porostní skupině (PSK) 1B13, dále dosadby obalovaných sazenic jasanu na ploše cca 1,8 hektaru v PSK 2B14 a výrazná redukce křovin na jedné z klíčových ploch pro výskyt hnědáška, lesní paseky v PSK 2E2 a kosení na polovině rozlohy druhé klíčové plochy, PSK 2E4a/1. Další zásahy vyplývající z realizace této dohody se netýkají péče o hnědáška osikového, ale o jiné ohrožené druhy (střevíčník pantoflíček, žluťucha jednoduchá svízelová).

3.1.6 Realizace managementu na lokalitách vhodných pro repatriaci druhu

V roce 2020 by měla proběhnout další podpůrná opatření pro zlepšení podmínek reintrodukované populace v NPR Libický luh. Je plánováno další posečení lokality (prostor mrtvého ramene) a redukce nepůvodního pámelníku bílého podél červené turistické značky. Dále je plánována schůzka se zástupci LČR ohledně realizace dalších managementových opatření.

Realizace:

Zásahy v PR Dománovický les zmíněné v bodech 3.1.1 a 3.1.2 proběhly dle plánu. Z těchto zásahů je nejzásadnější změnou výrazné prosvětlení PSK 2E2, které bylo realizováno na západní polovině této paseky. V současné době paseka silně zarostla a ještě před výrazným populačním propadem daným gradací larválních parazitů zde došlo k výraznému zastínění a nepříznivé změně podmínek. Po zásahu byla odstraněna většina náletu na západní polovině paseky, ponechány byly pouze jasanu, ptačí zob a krušina a jednotlivě další mladé stromky. Lokalita bude v příštích letech sledována a podobný zásah je plánován i v její východní části.

V NPR Libický luh proběhla pravidelná seč v prostoru mrtvého ramene v červenci. Datum bylo opět vybráno tak, aby seč nepostihla housenky ukryté v podrostu, případně kukly, proto nebylo možné seč realizovat v termínu před koncem května, ani v termínu po konci července. Cílem seče je dosáhnout postupné redukce kopřiv a podpořit naopak kvetoucí druhy bylin.

Na podzim proběhla plánovaná redukce nepůvodního pámelníku bílého (*Symphoricarpos albus*) v příkopu podél lesní cesty na červené turistické značce. Keře byly vyřezány a většina kořenů

vytrhána, na jejich místě byly vysazeny keře sloužící k podpoře hnědáka osikového jako zdroje nektaru, případně živné rostliny, tedy především ptačí zob, střemcha a svída.

Dále byly sledovány mladé jasanů vysazené v prostoru mrtvého ramene v předchozím roce. Bylo zjištěno, že pravděpodobně z důvodu sucha část stromků uhynula (cca ¼ výsadby), zbývající stromy se úspěšně uchytily a předpokládáme, že během několika let budou vhodné pro vývoj housenek. Naopak pokračuje problém s šířící se nekrotou jasanů, v roce 2020 byl bohužel pozorován úhyn dalších vhodných stromů a počet stromů v prostoru mrtvého ramene vhodných pro vývoj hnědáka tak poklesl a pouhých 60 stromů.

Problematická situace s koronavirem bohužel neumožnila realizovat plánované jednání se zástupci Lesů ČR, a toto jednání jsme odložili na následující rok.

3.2 Péče o druh

Realizační projekt:

3.2.1 Repatriace na vybrané lokality

V roce 2020 je plánováno posílení reintrodukce v NPR Libický luh, a to tentokrát jen výsadkem odrostlých housenek těsně před kuklením v průběhu dubna-května.

Realizace:

Housenky byly dle plánu vypuštěny dne 4. 4. 2020 v počtu celkem 2326 kusů. Vypouštění housenek proběhlo především v prostoru mrtvého ramene, kde je dostatek rostlin potřebných k jarnímu žiru housenek, částečně však i na dalších přílehlých místech.

3.3 Monitoring

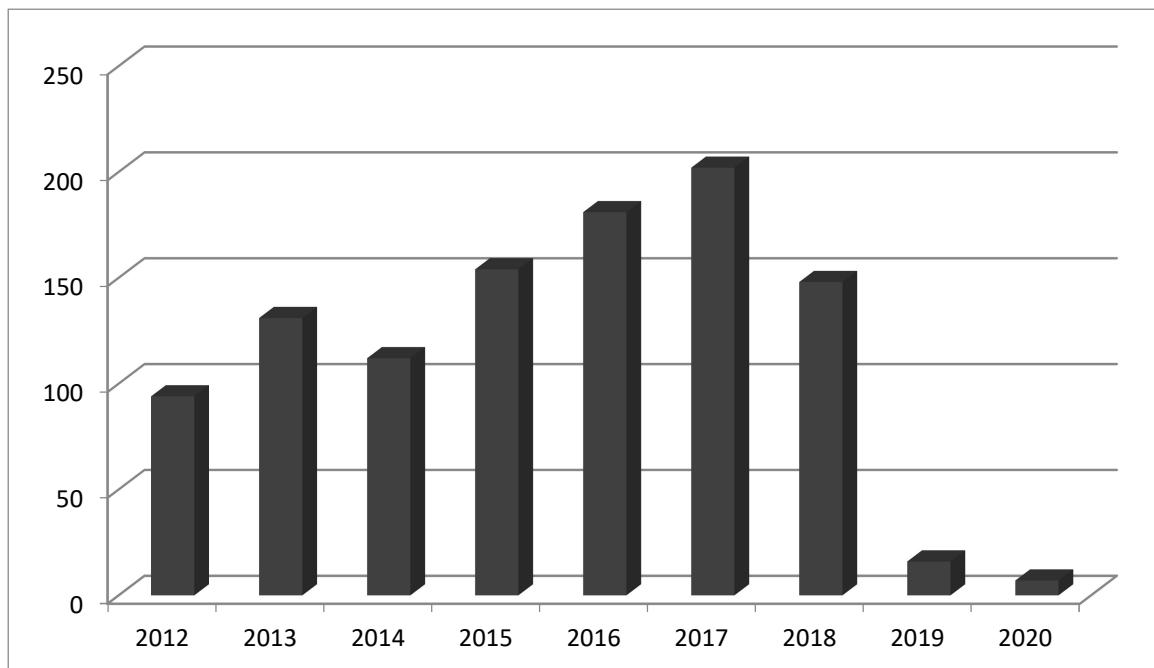
Realizační projekt:

3.3.1 Monitoring larev a 3.3.2 Monitoring imag

V roce 2020 je plánován pravidelný transektový monitoring imag, snůšek a larválních hnízd. Nově bude monitorována i reintrodukovaná populace v NPR Libický luh a nově zjištěná populace u Frýdku-Místku nejasného původu. Z důvodu loňského mimořádného propadu nebude provedeno značení imag.

Realizace

Nepříznivá situace v PR Dománovický les (kde po víceméně kontinuálním růstu nastal v roce 2019 drastický zlom) se bohužel ještě prohloubila, bylo zjištěno pouhých 7 larválních hnízd housenek, většinou mimo tradiční místa výskytu. Ani rok 2020 nebyl bohužel z klimatického hlediska nijak příznivý, extrémní počasí nastalo během června, který byl výrazně srážkově nadprůměrný, celkový úhrn srážek byl nejvyšší od roku 1961, od kdy se tento údaj sleduje. Prakticky celý měsíc přicházely prudké deště, přímo na lokalitě došlo k lokální povodni. Následkem toho byla silně zredukováná aktivita imag v hlavní době letu; dokonce i v záchranném chovu se motýli téměř nepářili, protože během jejich života byly jen během 2-3 dní aspoň část dne podmínky na to, aby motýli mohli vůbec aktivovat. Tento extrém bohužel ještě zhoršil už tak velmi špatnou situaci z přechodního roku a projevil se i na ostatních lokalitách.

Obr. 1 – Počet zjištěných larválních hnízd v PR Dománovický les v letech 2012-2020. K drastickému populačnímu propadu došlo mezi roky 2018 a 2019.

V NPR Libický luh bylo během systematického monitoringu zjištěno 16 larválních hnízd, což je méně než v předchozím roce, kdy ale monitoring neprobíhal systematicky. I zde lze hovořit o poklesu, a to přesto že na lokalitě byly v květnu vypuštěny další housenky.

Nově monitorovaná populace v Dobré u Frýdku-Místku prodělala také populační propad. Na místech, kde se před 2 lety dle neoficiálních informací daly najít desítky hnízd, bylo zjištěno pouhých 6 larválních hnízd.

Protože k propadu došlo na všech místech současně, domníváme se, že za nepříznivým stavem v letošním roce stojí hlavně nepříznivé počasí v době letu imag. V NPR Libický luh a PR Dománovický les se dále zhoršilo šíření nekrozy jasanů způsobenou houbou druhu *Hymenoscyphus pseudoalbidus*, na obou lokalitách se postupně snižuje počet přežívajících stromů, přičemž zejména v NPR Libický luh uhynula již velká většina vzrostlých jasanů.

3.6 Ostatní opatření

Realizační projekt:

3.6.1 Aktivní spolupráce s vlastníky

V letošním plánujeme podepsání připravené Dohody o péči o pozemky v PR a EVL Dománovický les mezi firmou Kinský dal Borgo a. s. (vlastník lokality) a Středočeský krajem (orgán ochrany přírody) a AOPK ČR jako vedlejším účastníkem. Cílem dohody je naplánování co nejvhodnějších opatření pro hnědáka osikového v období do roku 2025, kdy chceme kombinovat několik různých přístupů (tvorba středního lesa, tvorba prosvětleného „parkového“ lesa, trvalá ochrana jádrových populací).

Realizace:

Dohoda byla podepsána dle plánu dne 28. 1. 2020.

Jiné

Realizační projekt:

Na konci roku 2020 proběhne pravidelné setkání realizačního týmu k ZP pro hnědáška osikového.

Realizace:

Pravidelné setkání bylo odloženo z důvodu restrikcí okolo koronavirové infekce na začátek roku 2021.

Shrnutí realizace ZP v roce 2020:

Po populačním kolapsu v roce 2019 se bohužel v roce 2020 situace nijak nezlepšila, naopak došlo k jejímu dalšímu zhoršení. Zatímco propad v roce 2019 byl způsoben hlavně hradací larválních parazitů housenek, tak na vývoji v roce 2020 se podepsalo především nepříznivé počasí během letu imag, které zasáhlo všechny lokality (Dománovický les, Libický luh, Dobrá u Frýdku-Místku). V příštím roce (2021) bude potřeba provést 10-leté vyhodnocení záchranného programu, do kterého bude potřeba tyto negativní výsledky posledních 2 sezon promítnout; téměř jistě bude nutné realizovat aktualizaci záchranného programu.